

1933—1960 YILLARI ARASINDA ANKARA VE YÖRESİNDE KÖPEKLERDE GÖRÜLEN HASTALIKLARA TOPLU BİR BAKIŞ

A. Mahir PAMUKÇU

Erdoğan ERTÜRK

Memleketimizde çeşitli hayvan türlerinde hangi hastalıkların ne oranda görüldüğü, bugüne kadar saptanmış değildir. Bu ciddi bir eksikliktir. Durum salgın hastalıklarda olduğu kadar, özel bir etkene bağlı bulunmayan adi hayvan hastalıklarında da göze çarpmaktadır. Bir ülkede hastalıkların durumu ve yayılış oranları bilinmedikçe, orada etken savaş kurallarına baş vurmak ve hastalıkları kontrol altına almak, çoğunlukla mümkün olamamaktadır. Bu gibi bilgiler, hastalık istatistikleri ve yayınlar yoluyla elde edilebilir. Yurdumuzda, bu amaca yöneltilmiş hastalık istatistiği yoktur. Ülkemizin hastalıklardan zenginliği karşısında, başlıbaşına birer memleket derdi olan bu hastalıklara ilişkin yayınlar ise oldukça az sayıdadır. Kişisel gözlemlerimizin yanısıra, fakültemizin çeşitli kürsülerinin arşivlerinde, yıllar yılı biriken bilgilerin kıymetlendirilmesi ile bu iki kaynağın gelişmesi sağlanabilir. Veteriner Fakültemizin 1933 yılında İstanbul'dan - Ankara'ya taşınmasından günümüze kadar geçen 29 yıl içinde, hayvan hastalıkları üzerinde yapılmış, gözlem ve bulgulara dayanan birçok kıymetli bilgi kürsülerimiz arşivlerinde vardır. Bunlardan faydalanılarak yapılan bazı yayınlar ayrı bırakılırsa (4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 63, 64, 65; 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77) arşivlerden büyük çapta faydalanılmadığı ortaya çıkmaktadır. Belli süreler içinde, kürsü kayıtlarını ele alarak, bunlardan analitik sonuçlar çıkarmak yararlı olacaktır. Böylece elde edilecek bilgiler ile Ankara ve yöresinde hayvanlarda bulunan hastalıklar konusunda köklü bulgulara ulaşabiliriz.

Bu amaçla Patolojik - Anatomi Kürsüsü, her hayvan türüne saldıran hastalıkları ayrı ayrı incelemeğe kararlı bulunmaktadır. Serinin ilkinin kapsayan bu yazımızda 1933—1960 periyodunda yapılmış olan

köpek otopsi ve incelenen biopsilerde saptanmış olan hastalıklar göz önüne alınacaktır.

Köpek hastalıkları üzerinde yazılı birçok literatür vardır. Bunlara bakışla her ülkenin köpeklerinde, az çok birbirinden ayrılan çeşitli hastalıklara rastlanıldığı anlaşılmaktadır. Yurdumuzun Ankara ve yöresindeki köpeklerde bulduğumuz hastalıkları açıklamak, hastalık envanterini saptamak amacıyla hazırladığımız bu yazımızda geniş literatür bilgisi vermekten ve her hastalık üzerinde uzun açıklamalar yapmaktan kaçınılmaktayız.

MATERİYAL VE METOD

1933—1960 Yılları arasında Patolojik - Anatomi Kürsümüzde 627 köpeğin otopsi yapılmış ayrıca 101 köpeğin de biopsi materyali incelenmiştir. Bu yoklamaların sonuçlarına göre, hastalıklar etiyolojik özelliklerine dayanılarak gruplaştırılmış ve genel toplama göre oranları bulunmuştur.

S O N U Ç L A R

28 Yıl içinde yoklama için kürsümüze getirilen otopsi ve biopsi materyali sayısı oldukça azdır. Bunun nedenini, Ankara halkının köpeğe karşı büyük bir ilgi göstermemesinde aramalıdır. Ayrıca dinsel inançların ve uygarlık derecemizin de bunda etkisi vardır. Genel olarak uygarlık ve kişisel alım - yoğaltım yeteneği arttıkça, kedi ve köpek gibi sevimli ev hayvanlarına karşı duyulan ilgi de çoğalmaktadır. Böyle ülkelerde küçük hayvan klinikleri de, bu ilgiye paralel olarak çabucak gelişebilmektedirler.

Çeşitli yıllarda yapılan otopsi ve incelenen biopsi materyallerinin sayıları Cetvel No: 1 de gösterilmiştir.

CetvelNo: 1 in incelenmesinden otopsi ve biopsi materyallerinin sayılarında yıllara bakışla büyük bir artış görülmektedir. Bu yetersiz sayılar ile de köklü bir öğretim yapılabileceği düşünülemez. Öğretim ve incelemelerin amaca uygun olabilmesi için incelenecek olan materyalin arttırılmasına çalışılmalıdır. Bunun için de halkımızın köpek hastalıkları bölümünde uyarılması ve kadavraların da çeşitli yollara baş vurularak toplattırılması gibi çarelere el atılmalıdır.

Memleketimizde birçok, değişiklik gösteren köpek hastalıkları vardır. Otopsi olaylarının incelenmesinden de kolayca anlaşılacağı gibi, bunların çoğunluğunu enfeksiyöz karakterde olanlar almaktadır. 627

KÖPEK HASTALIKLARI

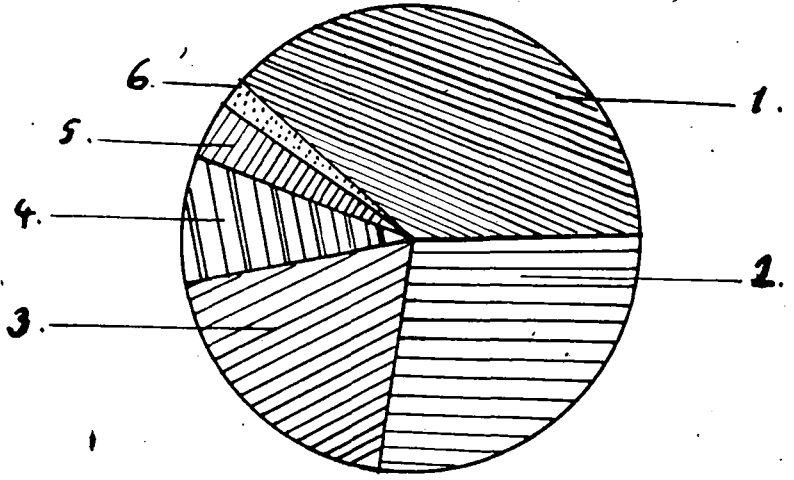
CETVEL NO: 1. — Çeşitli yıllarda yapılan köpek otopsi ve incelenen biopsi sayıları:

Y ı l l a r	Otopsi sayısı	Biopsi sayısı
1933	1	—
1934	2	—
1935	14	1
1936	13	1
1937	15	3
1938	13	—
1939	24	—
1940	20	2
1941	18	6
1942	20	5
1943	13	3
1944	15	4
1945	24	1
1946	32	1
1947	8	—
1948	16	8
1949	34	6
1950	42	3
1951	11	—
1952	27	3
1953	29	8
1954	20	7
1955	10	7
1956	40	6
1957	62	3
1958	42	5
1959	40	6
1960	+ 22	+ 12
28 yıl	627 otopsi	101 biopsi

ölayın 317 sinde belli bir ajan patojenin bulunmuş olması bunu doğ-
ulamaktadır. Bunları sıra ile özel bir etkene bağlı olmayan adi organ
hastalıkları (205 otopsi olayında), parazit invazyonları (169 olayda
çeşitli parazit bulunmuştur), fiziksel etkenlere ilişkin lezyonlar (63
layda traumasel bozukluklar görülmüştür) ve toksikoz'lar (30 otopsi
layında çeşitli zehir bulunmuştur) izlemektedir.

101 biopsi materyalinde ve gizli kalarak ancak otopside görülebi-
en 5 olayda da neoplasma bulunmuş ve özel tanımları yapılmıştır.

Diagram No: 1 hastalıkların çeşitlerinin genel otopsi sayılarına
göre oranlarını belirgin olarak ortaya koymaktadır.

DIĞRAM NO: 1. — 1933—1960 yılları içinde otopsilere görülen hastalıklar:

1. Enfeksiyöz hastalıklar	317 olayda	% 50,7
2. Organ hastalıkları	205 »	% 32,7
3. Paraziter invazyon	169 »	% 27,0
4. Fiziksel etkenler (trauma)	63 »	% 10,0
5. Exogène toksicose'ler	30 »	% 5,0
6. Tümörlü köpek	5 »	% 0,9

I. Enfeksiyöz hastalıklar:

317 Otopsi olayında bulunan enfeksiyöz hastalık arasında Köpek gençlik hastalığı (Febris catarrhalis et nervosa canum, Distemper) en önemli yeri tutmaktadır. Bu hastalık oranının yüksek bulunmasına sebep, otopsileri yapılan köpeklerin birçoğunun genç yaşlarda olmasıdır. Bu hastalığı yurdumuz için korkunç bir problem olan kuduz izlemektedir. 28 yıl içinde saptanmış bulunan enfeksiyöz hastalıklar olay sayılarına göre Cetvel No: 2 de sıralanmışlardır.

Bu hastalıklar üzerinde kısaca durmak yerinde olur :

Gençlik hastalığı: 28 yıl içinde kliniklerimizde tedavi süresinde çeşitli hastalıklardan ölüp, otopsileri yapılan 627 köpeğin 177'sinde bulunmuştur. Bu sayı, Ankara ve yöresinde bu hastalığın öbür köpek hastalıklarından daha yüksek oranda görüldüğünü, bulunuş oranının da % 25 etrafında değiştiğini ortaya koymuştur. Cetvel No: 3 ün incelenmesinden anlaşılacağı gibi Gençlik hastalığı, köpeklerimizde za

KÖPEK HASTALIKLARI

an zaman artışlar göstermektedir. Bu hastalık sinirsel, pectoral, astro-intestinal, ocular, cutan ve hard-pad gibi bütün değişik formlarıyla seyretmiştir. Hastalığın bu özel tiplerinde dahi birbirinden farklı artış ve azalmalar görülmüştür.

CETVEL NO: 2. — Ankara'da köpek otopsilerinde tanınan enfeksiyöz hastalıklar :

Hastalığın adı	Olay sayısı	317 enfeksiyöz hastalıkta bulunuş oranı %	627 otopside oranı %
Gençlik hastalığı	172	52,4	27,4
K u d u z	121	39,6	20,0
Leptospiroz	9	2,9	1,4
Hepatitis contagiosa ca.	7	2,3	1,1
T ü b e r k ü l o z	6	1,9	0,9
Salmonelloz	1	0,3	0,1
Nekrobasiloz	1	0,3	0,1

Hastalığın değişik tipleri her epidemide ayrı bir özellik göstermiştir. Son yıllara doğru sinirsel şeklin artmış olmasına karşılık, diğer formlarda bir azalma kaydedilmiştir. Bu azalış özellikle hastalığın astro-intestinal formunda daha belirgin olarak görülmektedir. 1952 yılına kadar çıkan Gençlik hastalığı epidemilerinde, lezyonların sindirim kanalında yerleşme oranı % 80 ile % 100 arasında iken, 1959 yılı epidemisinde bu oran % 29 a kadar düşmüştür. Buna karşılık sinir sisteminde bulunuş oranı artmış ve % 100 e yükselmiştir.

Olayların çoğunda hastalık birkaç şekliyle birlikte seyretmiştir. Yalın bir sistemde yerleşen bozukluklar oldukça azdır. Yalın tip olarak en sık sinirsel bozukluklar görülmüştür. Komplike olaylarda astro-intestinal form ön plânda yer almaktadır. Sinirsel ve intestinal tiplerin beraberce buldukları köpeklerde mortalite oldukça yüksek bulunmuştur (38).

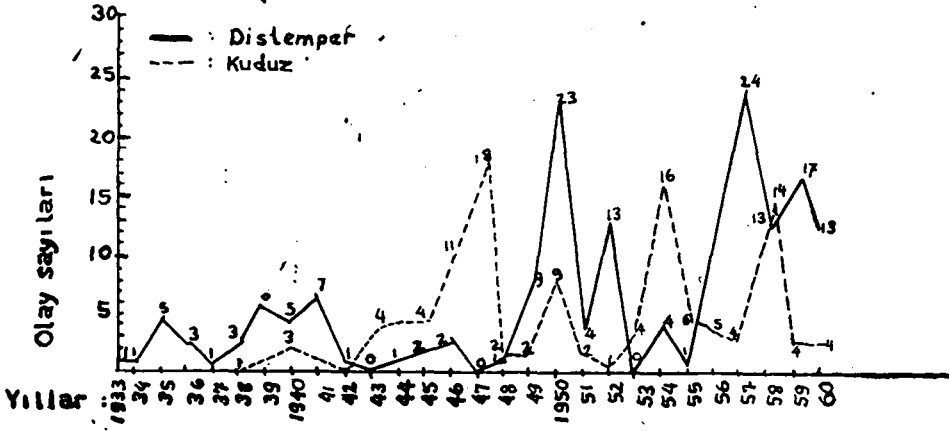
K u d u z : Belirtilen süre içinde kuduz teşhisiyle kürsümüze tepsisi için gönderilmiş olan köpek sayısı 121 dir. Distemper'de olduğu gibi kuduz hastalığında da son yıllarda bir artış görülmüştür. Bu iki hastalıkta artışlar, bazen aynı yıllara denk gelmiştir. Ancak, bu

CETVEL NO: 3. — Gençlik hastalığının çeşitli formları
ve yıllara dağılışı :

Yıllar	Olay sayısı	Sinirsel şekil		İntestinal şekil		Pectoral şekil		Göz şekli		Deri şekli		Hard-pa şekli	
		Yalnız	Müşterek	Yalnız	Müşterek	Yalnız	Müşterek	Yalnız	Müşterek	Yalnız	Müşterek	Yalnız	Müşterek
1933	1				1		1						
1934	1				1		1						
1935	5				5		5					2	
1936	3				3		3	1					
1937	1		1		1		1						
1938	3		1	1	2		1						
1939	6		2	3	2		2						
1940	5		2		5		4						
1941	7		2		7		6	1			1		
1942	1		1		1		1						
1943	—												
1944	1		1		1								
1945	2		1		2		2						
1946	3		1		3		2	2					
1947	—												
1948	1		1		1								
1949	8		8		8		5	3					
1950	23		20		23		19	4					
1951	4		3		4		3	1					
1952	13	1	12		12		10						
1953	—												
1954	4	1	3		3		2						
1955	1		1		1		1	1					
1956	12	1	11		9	2	7	3					
1957	24	2	10		16	1	12	5					
1958	13	2	6		10	1	7	5			1		1
1959	17	8	9	1	4		7	1					1
1960	13	9	2		2	1	3	1					1
Toplam	172	24	87	5	127	5	105	28			4		3

durum iki salgının çıkışları arasında yakın bir ilişkinin bulunabileceğinin delil olamaz. Grafik No: 1. in incelenmesinde, heriki hastalığın periyodik artış ve düşüşler gösterdikleri göze çarpmaktadır.

KÖPEK HASTALIKLARI

GRAFİK NO: 1. — Kuduz ve köpek gençlik hastalığının epidemik durumu:

Kuduz olaylarında; otopsi, histopatolojik yoklamalar ve inokülasyon denemelerinden alınan sonuçlar, birbirlerinden oldukça farklı bulunmaktadır. Cetvel No: 4, bu durumu etraflıca belirtmektedir.

CETVEL NO: 4. — 121 Kuduz olayında incelenmesi kürsümüzde tamamlanan 93 köpeğin histopatolojik yoklama ve inokülasyon deneyi sonuçları :

S o n u ç	Histopatolojik yoklama						İnokülasyon deneyi		
	N e g r i .			Encephalomyelitis			Müsbet olay	Menfi olay	Oranı %
	Müsbet olay	Menfi olay	Oranı %	Müsbet olay	Menfi olay	Oranı %			
	48	8	51,6	43	8	46,2			
		5	8,6			8,6	5		5,4
	5	3	5,4	5	3	5,4	5		5,4
			3,3		3	3,3	3		3,3
	3		3,3	3		3,3			
	5		5,4	5		5,4	5		5,4
	61	32	65,6	56	37	60,2	13		14,00
			34,4			39,8	5		5,4

«121 kuduz kadavrasının beyinden ayrı organ ve sistemlerinin yoklanması sonunda: 99 köpekte mide ve barsaklar içerisinde çeşitli yabancı cisimlere rastlanmıştır (oran % 82,4). 8 kuduz köpeğin thymus bezinde (% 6,6), 9 unun da pancreas bezinde kanamalar (% 7,5) görülmüştür.

Cetvel No: 4. ün incelenmesinden anladığımızı göre kuduz olaylarının % 34,4 ünde Negri cisimciğine rastlanmamıştır. Bu sonuç Negri görülmeyen kuduz yoklamalarında fare inokülasyonuna gidilmesinin zorunluluğunu göstermektedir. Nitekim, kuduz yoklamalarının % 8,6 sinde Negri görülmediği halde fare inokülasyonu pozitif olarak sonuçlanmıştır. Negri cisimciğinin şekillenmesiyle Encephalomyelitis arasında yakın bir ilgi görülmektedir. Negri görülerek tanımlanmış bulunan kuduz olaylarının % 90 ında Encephalomyelitis'in şekillenmiş bulunması, bu sıkı ilgiyi belirgin olarak ortaya koymaktadır. Kuduz hastalığında Encephalomyelitis tablosu yalnız başına % 8,6 oranında görülebilmektedir. İşte böyle olaylarda, fare inokülasyonuna gidilmesine kesin bir zorunluluk vardır. İnokülasyon denemesi aksi sonuç verirse Encephalitis'in kökenini Hepatitis contagiosa canis, Toxoplasmose veya Distemper gibi hastalıklarda aramak gerekir.

Leptospirosis: Bu hastalığa 1938 — 1945 yılları arasında 9 köpekte rastlanmıştır. Leptospiroz tanımı, otopsi ve histopatolojik bulgulara dayatılmıştır. Leptospira canicola ve L. ictero-haemorrhagiae yönünden yapılmış olan yoklamalarda etken üretilmediği gibi, ajanların doku içerisinde görülmesi de mümkün olmamıştır. Bu negatif sonuçlar, kadavraların geç açılmasına yorumlanmalıdır. Bu hastalıkta kat'i teşhis ancak leptospiraların kan, sidik vey dokularda görülmesi yahut buralardan alınan maddelerden üretilbilmeleri sonu konabilir. Bu güne kadar böyle bir tanı yapılmadığı için Ankara ve yöresinde köpeklerde Leptospirose'un bulunduğunu kat'i olarak ileriye sürmek mümkün görülmemiştir.

Hepatitis contagiosa canis: İlk olarak 1947 yılında S. Rubarth tarafından İsveçte ortaya konmuştur. Etkeni bir virustur. Memleketimizde bu hastalığa ilkin 1956 yılında Atatürk Orman Çiftliği Hayvanat Bahçesindeki köpeklerde rastlanmıştır. Hastalık, karaciğerin parenchym hücrelerinde, damar endothellerinde ve beyinin motor hücrelerinde intranuclear inclusion cisimciklerinin görülmesiyle tanınmıştır. Otopsileri yapılmış olan 6 av köpeğinin (3 Seter, 3 Pointer), karaciğerlerinde sereuse - kanlı bir yangı, safra kesesi dıvarında ödem, aortun yarım ay şeklindeki kapakçıklarında sereuse infiltration, karın boşluğu içinde sarı - kırmızı renkli transüdat, seröz zarların altlarında peteşi şeklinde kanamalara rastlanmıştır. Olayların çoğunda karın boşluğunda yerleşmiş olan organların üst yüzlerinde ince bir fibrin katmanı görülmüştür (73).

İlk epidemiden günümüze kadar geçen sürede ikinci bir salgın yapılmadığı için bu hastalığın Ankara köpeklerinde ne oranda bulunduğunu kestirmek oldukça güçtür.

KÖPEK HASTALIKLARI

Tuberculose : Tüberküloz köpekte çok görülmez. Çeşitli memleketlerde yapılan araştırmalar, veremin köpeklerde ancak % 0.04-5,6 arasında bulunduğunu göstermiştir. 28 Yıllık sürede otopsileri yapılan 627 köpeğin yalnız 6 sında (% 0,95) tüberküloza rastlanmıştır. Bu oran, hastalığın memleketimizde de az bulunduğunu ortaya koymuştur. Tüberkülozda lezyonların yerleştiği organlar ve buralarda bulunuş oranları Cetvel No: 5. te gösterilmiştir.

CETVEL NO : 5. 6 Tüberküloz olayında lezyonların yerleştiği organlar ve lokalizasyon oranı :

Organın adı	Olay sayısı	Oran %
Akciğerler	6	100
Pleura	6	100
Karaciğer	5	83,3
Trachea ve bronch'lar	4	66,6
Lymph düğümleri	4	66,6
İnce barsaklar	3	50
Böbrek	3	50
Periton	2	33,3
Kan damarları	2	33,3
Dalak, Pari-Epi-Endocard, Colon, Prostad, Sidik kesesi	1 er	16,6

Cetvelin incelenmesiyle tüberküloz bozukluklarının en çok akciğerler ve pleura'da, ikinci derecede de karaciğerde yerleştiği en az olarak da, dalak, kâlp, prostad ve sidik kesesinde lokalize olduğu görülmektedir. Hastalığın, göğüs ve karın boşluklarının herikisinde bulunan organlarda da birlikte bulunduğu ve bu oranın aynı olduğu göze çarpmaktadır. Verem lezyonlarının göğüs ve karın boşluğu organlarının herikisinde de birlikte bulunması, 6 olayda da generalizasyonun meydana geldiğini göstermiştir. Mycobacterium tuberculosis'in en çok akciğerde yerleşmiş bulunması, daha çok aerogen yolla vücuda girdiğine işarettir. Yapılan bakteriyolojik yoklamalarda 4 olayda etken tesbit edilmiş ve hepsinin de insan tipi olduğu anlaşılmıştır. Bu nokta köpeklerin enfeksiyonu insanlardan aldığı bildirilmesi kadar, mikrobu kolayca insanlara bulaştırabileceğini de ortaya çıkarmaktadır. Diğer iki olayın tanımları histopatolojik bulgular üzerine oturtulmuştur.

Salmonellosis : (Paratyphus) : Köpek ve kedi gibi et yiyenlerde Paratyphus enfeksiyonları çoğunlukla primaer tabiattadır. Son yıllarda bu konuda yapılan araştırmalar, sağlam görünen köpeklerin Paratyphus etkenlerini (Özellikle Bacterium typhimurium'u) dış-

kılarıyla çıkardıklarını göstermektedir. Fena bakım ve iklim şartları bu ajanların patojenite kazanmasını sağlayarak hayvanın ölümüne yol açabilir. Memleketimizde Salmonellozun köpeklerde ne derecede yaygın olduğunu bilmiyoruz. 28 yılda kürsümüz ancak bir olayda bu enfeksiyona rastlamıştır. Yaptırılan bakteriyolojik yoklama sonunda bu olayda etkenin *Bacterium enteritidis* gaertner olduğu anlaşılmıştır. Otopsi bulgusu olarak Gastro-enteritis, karaciğerde milier nekrozlar, lymph düğümlerinde ve dalakta büyüme, ikter, kâlp kasında parankim dejenerasyonu ve seröz zarlar altında peteşi şeklinde kanamalar görülmüştür.

Necrobacillose: Bir olayda karaciğerde yerleşmiş olan Nekrobasilozu rastlanmıştır. Nodöz nekrozların görüldüğü bu olayda tanı histopatolojik bulgular üzerine konmuştur.

II. Paraziter invazyonlar:

Memleketimizde evcil hayvanlar arasında parazitlerden ileri gelen hastalıklar oldukça yaygındır. İç ve dış parazitler hastalık etkeni, yada kolaylaştırıcısı olarak hayvan kaybında en önemli rolü oynamaktadırlar. Bu hastalıklar üzerinde günümüze kadar etkili bir savaş yapılmamıştır. Yapılacak mücadelenin başarılı olabilmesi için, ülkemiz hayvanlarının hangilerinde, ne gibi parazitlerin, ne oranlarda bulunduğu nu saptamak gerekmektedir. Kürsümüzde 28 yıllık periyotta, yapılmış olan köpek otopsilerinde çok çeşitli parazitler bulunmuştur. 627 köpeğin 169 unda yani % 27 oranında parazit görülmüştür. Parazitolojik yoklamalar sonunda ortaya çıkan çeşitli parazitler Cetvel No: 6 da gruplaştırılmışlardır.

Cetvelde görüldüğü gibi, köpeklerimizde 21 çeşit parazite rastlanılmıştır. Bunların arasında *Toxocara canis* 83 olayda bulunmakla (% 50) başta gelmekte, bunu 53 olayda (% 31,6) görülen *Dipylidium caninum* izlemektedir.

28 yıl içinde bulunan bu çeşitli parazitler arasında *Toxoplasma gondii* ile *Dirophilaria immitis* özel bir yer almaktadır.

Toxoplasma gondii: İnsan ve birçok evcil hayvan türlerinde görülen Toxoplazmoz hastalığının etkenidir. Günümüzde bir protozoon olarak etüd edilmektedir. Yerleştiği organa bağlı değişik klinik semptomlara yol açar. Toxoplazmaların özel organ afinitesi yoktur. Memleketimizde ilkin 1949 yılında Enstitümüzde yapılan bir otopside köpekte rastlanmıştır (27). Etken histolojik bakıda akciğerlerde şekillenmiş olan tüberkül benzeri lezyonlarda histiocyte'ler içerisinde, böbreklerde de glomeruluslarda, görülmüştür. Olay bir Amerikalıya ait

CETVEL NO: 6. — Ankara köpeklerinde 627 otopsi olayında saptanan 169 değişik invazyonda görülen parazitler :

Parazitin adı		Olay sayısı	Oranı %
Arthropoda	Rhipicephalus sanguineus	4	2,4
	Demodex folliculorum	7	4,2
	Ctenocephalus canis	6	3,6
	Acarus canis	2	1,2
	Linguatula serrata	1	0,6
Protozoa	Eimeria canis	1	0,6
	Toxoplasma gondii	1	0,6
Nematoda	Toxocara canis	83	50,0
	Spirocerca sanguinolenta	38	22,6
	Uncinaria stenocephala	4	2,4
	Toxocara cati	2	1,6
	Ancylostoma caninum	1	0,6
	Osleirus osleri	1	0,6
	Dirofilaria immitis	1	0,6
Cestoda	Dipylidium caninum	53	31,6
	Taenia hydatigena	25	15,2
	» pisiformis	2	1,2
	Mesocestoides lineatus	3	1,8
	Polycephalus multiceps	2	1,2
	Echinococcus granulosus	2	1,2
	Joyeuxiella pasqualei	1	0,6

«Aynı otopside birkaç çeşit parazit bulunmuştur. Oranlar herbiri 169 a göre hesaplanmıştır.»

olduğundan bu invazyonun filiyasyonunu belirtmek mümkün olamamıştır. Bu hastalığın da yurdumuzda ne oranda bulunduğunu tam olarak bilmiyoruz.

Dirofilaria immitis : Bu parazite de memleketimizde 1959 yılında yine bir Amerikalıya ait bulunan bir köpeğin otopsisinde Enstitümüzde rastlanmıştır. Kâlbın sağ karıncığında, Arteria pulmonalis'te, ve akciğerde büyük venöz damarlar içerisinde 16 adet parazit sayılmıştır. Memleketimize dıştan gelmiş olan bir köpekte bulunan bu parazitin de yurdumuzda bulunup bulunmadığını tam olarak bildiren bir kayıt yoktur.

III. Exogène toxicose'lar :

627 otopsi olayının 30 unda Strychnine ve Arsenic gibi zehirli maddelerden ileriye gelen exogène toxicose'a rastlanmıştır. Bu zehirler,

yaptırılan toksikolojik yoklamalarla ortaya çıkarılmıştır. Toxicose olaylarının 24 ünde Strychnine, birinde de Arsenic bulunmuştur. Artan 5 olaydan herhangi bir zehir ayrılamamıştır. Ancak bu olaylardan üç tanesinde, striknin zehirlenmesinde çokça rastlanan kanamalar görülmüştür. Strychnine zehirlenmesinden zanlı 29 köpekten 24 ünde bu alkaloidin, kimyasal metodlar ile ortaya çıkarılması, bu konudaki tanılarımızın % 80 oranında doğruluğunu desteklemektedir. Bu zehirlenmede özellik denebilecek kadar karakteristik bir patolojik - anatomik lezyon görülmez. Yalnız çeşitli organlarda diapedetik kanamalar göze çarpar. Cetvel No: 7 bu kanamaların en bol olarak Pancreas'ta, genç köpeklerde de Thymus bezinde şekillendiğini göstermektedir. Bu kanamalar ancak striknin ile zehirlenmeden zan uyandırır, oysa ki kesin bir tanım için yeterli bir delil değildirler.

Bir olayda bulunan Arsenic zehirlenmesinde ise kanlı bir Gastroenteritis şekillendiği görülmüştür.

CETVEL NO: 7. — Strychnine ile zehirlenmelerde görülen kanamaların bulunduğu organlar ve oranı :

Organın adı	Olay sayısı	% Oranı
Pancreas	14	50,8
Thymus	8	33,8
Seröz zarlar	7	29,0

IV. Traumasel bozukluklar : (Fiziksel etkenler)

Olaylarımızdan 63 köpekte (% 10) ölüm, birçok değişik traumasel etkilere bağlı olarak meydana gelmiştir. Bunlardan 8 i ezilme, 7 si oto çarpması 6 sı yabancı cisimler alınması, 4 ü çeşitli ateşli silâhlarla vurulma 3 ü de tekme ile vurulma şeklinde görülmüştür. Fiziksel olan bu etkiler, değişik karakterde patolojik bozukluklara önderlik etmişlerdir. Böyle etkilere ilişkin lezyonların genel karakterleri Cetvel No: 8 de gösterilmiştir.

Cetvelde gösterilen lezyonların şekillenmesi sonu, 36 olayda iç kanama, 23 ünde septicaemie, 9 unda autointoxication, 3 ünde asphyxie, 2 köpekte cachexie birer olayda da apoplexie ve commotio cerebri asıl exitus etkeni olmuştur.

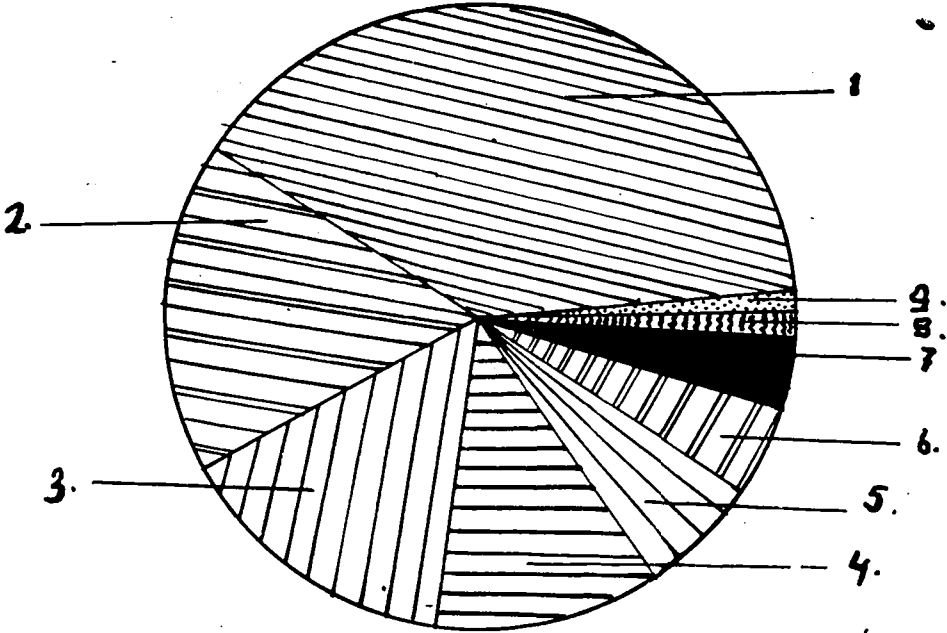
V. Organ hastalıkları :

Otopsileri yapılmış olan 627 köpeğin 205 inde özel bir hastalık etkeni bulunamamıştır. Bu gibi olaylarda görülen patolojik bozukluklar organ hastalıkları adı altında etüd edilmişlerdir. Bu hastalıkların çeşitli sistemlere yayılışı Diagram No: 2 de sunulmuştur.

KÖPEK HASTALIKLARI

CETVEL NO: 8. — 63 Trauma olayında şekillenen bozukluklar ve görüldükleri organlar :

Kırıklar		Yırtılmalar		Tıkanma	
Organ adı	Olay sayısı	Organ adı	Olay sayısı	Organ adı	Olay S.
Os femoris	5	Akciğerler	7	Barsak	3
» pelvinae	4	Karaciğer	6		
» costa	3	Barsaklar	5		
» vertebra	3	Venöz damarlar	5		
» pubis	2	Karın duvarı ve periton	4		
» coxa	2	Aorta ve arterler	3		
» sacrum,		Dalak	2		
O. scapula,		Sidik kesesi	2		
O. tibia,		Kaslar	1		
O. humerus,					
O. metatarsus ve O. atlas	1 er				
T o p l a m	25		35		3

DİAĞRAM NO: 2 .— Organ hastalıklarının çeşitli sistemlerde bulunuş oranları :

No.	Sistem adı	Olay sayısı	Bulunuş oranı %
1	Sindirim sist.	222	40,5
2	Uro - genital sist.	131	18,5
3	Solunum sistemi	91	14,0
4	Cardio - vasculaer sist.	77	12,0
5	Sinir sistemi	42	5,5
6	Haemopoetique sist.	37	4,5
7	Duyu organları	24	3,5
8	İç salgı bezleri	8	1,0
9	Hareket sistemi	2	0,3

1. Sindirim sistemi: Bu sistemin çeşitli organlarında 222 tane patolojik değişiklik tesbit edilmiştir. Şimdi bu lezyonları ve lokalize oldukları organları sırasıyla inceleyelim :

a) **Dişler:** Tartre 2, Caries, Marginal paradentitis, Molar dişlerde Periodontitis alveolaris purulenta birer olayda bulunmuştur.

b) **Cavum oris:** Stomatitis erosiva, S. ulcerosa, Gingivitis ulcerosa 4 er, Pharyngitis et tonsillitis 2, Pharyngitis ulcerosa, Glossitis necroticans da birer olayda görülmüştür.

c) **Oesophagus:** Stenosis oesophagii-Spirocercose sonu, Oesophagitis parasitaria ve O. gangrenosa birer köpekte teşhis edilmiştir.

d) **Mide:** Gastritis catarrhalis acuta 67, chronica 34, G. haemorrhagica 15, G. ulcerosa 4, G. necroticans 2, G. purulenta apostematosa 1, Torsio ve Dilatatio ventriculi de 2 şer olayda saptanmıştır.

e) **Barsaklar:** Enteritis catarrhalis acuta 63, chronica 56, E. haemorrhagica 21, Invaginatio jejunalis ve İleocolica 3 er, barsakta passive hyperaemie'ye de bir otopside rastlanmıştır. Chronique yangıların 4 ü hypertrophicans şeklinde görülmüştür. Ayrıca iki olayda barsaklarda ülserlere, bir köpekte de Papilla vateri'nin obturationuna rastlanmıştır. Enteritis curuposa 1, E. Diphtheroides 2, E. necroticans 3 otopsi olayında yalancı zarlı yangı şekli olarak ortaya çıkmıştır. Bir köpekte Volvulus mesenterialis et jejunalis, 6 olayda Constipatio coli, iki köpekte Constipatio recti, 2 sinde Colitis haemorrhagica, birer olayda Typhilitis ulcerosa ve T. haemorrhagica ile Colitis follicularise rastlanmıştır.

f) **Karaciğer:** Degeneratio adiposa hepatis 16, D. parenchymatosa hepatis 5, Hyalinisation 2, Hyperaemia passiva hepatis 12, Necrosis hepatis 8, Haemosyderosis hepatis 1, İcterus 9, Chololithiasis 1, Hepatitis interstitialis ve H. purulenta 3 er olayda görülmüşlerdir. Bir köpekte karaciğerde R.E.S. hücrelerinde çok şiddetli bir proliferation göze çarpmıştır.

g) Peritoneum : Haematom şeklinde kanama 2, Hydroperitoneum 2, Peritonitis serosa, P. haemorrhagica birer, P. adhesiva da 3 olayda bulunmuştur.

2. Uro-ge-ni-tal sistem : Urinogen sistemde yer alan lezyonlar (% 14,5) ile genital sisteme ait organlarda şekillenen bozuklukların (% 4) tamamı olan bu patolojik değişiklikler (% 18,5) oranıyla ikinci sırayı almıştır.

a) Böbrekler : Congestion ve kanamalar 3, Böbrek taşları ve kireçlenmeler 2 şer Nephrosis renum 11, Hydronephrose 1, Glomerulonephritis acuta 8, G. chronica 4, G. necroticans 1, Nephritis interstitialis acuta 8, chronica 28 (6 sı fibröz, 1 i induratif), N. purulenta indurativa 1, Pyelo-nephritis purulenta apostematosa da 3 olayda görülmüştür.

b) Vesica urinaria : Cystitis acuta simplex 7, C. chronica 5, C. haemorrhagica 5, C. purulenta, follicularis, necroticans. da birer olayda tesbit edilmiştir.

c) Urethra : Urethritise 2 olayda rastlanmıştır.

d) İdrar : Uraemie 14, Haematurie 1 olayda görülmüştür.

e) Erkek genital organları : Prostad hypertrophisi 7, Prostad'ta yaygın kanamalar, Prostatitis purulenta, P. chronica birer olayda bulunmuştur.

f) Dişi genital organları : Uterus içinde massere olmuş yavru 1, Pyometra 3, Metritis chronica ve M. cystica 1 er, M. septica 4, Endometritis purulenta 3, E. diphtheroides de bir olayda tesbit edilmiştir.

3. Solunum sistemi : Lezyonların bu sistemde % 14 oranında yerleşmiş bulunduğu anlaşılmıştır.

a) Üst hava yolları : Rhinitis catarrhalis acuta, R. purulenta 2 şer, Sinusitis purulenta ve Rhino-pharyngo-laryngo-tracheitis catarrhalis acuta 1 er, Laryngitis ve Tracheitis de 2 şer olayda bulunmuştur.

b) Bronch ve akciğerler : Bronchitis catarrhalis acuta, chronica ve purulenta birer, Bronchopneumonia catarrhalis acuta 34, B. desquamativa 2, B. purulenta 7, B. purulenta apostematosa 3, B. haemorrhagica, B. necroticans ve catarrhalis chronica birer olayda rastlanılmıştır. Oedema pulmonum 14, Hydrothorax, Pyothorax, Haemothorax ve Haemoptisi birer, Atelectasia pulmonum ise 3 köpekte teşhis edilmiş bulunmaktadır.

c) Pleura : Pleuritis serosa, sereu-fibrinosa, sereu-purulenta, P. haemorrhagica ve P. adhesiva birer, P. purulenta da 3 olayda görülmüştür.

4. Cardio-vascular sistem : Bu sistemde % 12 oranında lezyon bulunmuştur.

a) **K â l p :** Dilatatio cordis 19, Hydropericardium 4, Myodegeneratio parenchymatosa cordis 9, Hypertrophia cordis 13, Ostium atrio-ventriculare'de stenose 1, Pericarditis fibrosa 1, Endocarditis valvularis chronica fibrosa 19, E. valv. bicuspidalis 6, E. valv. semilunaris 3, E. chronica fibrosa 8, E. verrucosa 7, E. ulcerosa ve Myocarditis interstitialis de birer olayda teşhis edilmiştir.

b) **A r t e r i i t i s :** Thromboendarteriitis 2, Mesoarteriitis parasitaria 1, Periarteriitis şeklinde 3 olayda görülmüştür.

c) **P h l e b i t i s :** Birer olay halinde Periphlebitis chronica fibrosa ve P. purulenta'ya rastlanılmıştır.

d) **L y m p h a n g i t i s :** Bir olayda seröz şekli bulunmuştur.

5. S i n i r s i s t e m i : Bu sistemde Beyin ve zarlarında bulunan lezyon sayısı 42, lokalizasyon oranı ise % 5,5 olarak ortaya çıkmıştır.

a) **M e n i n x :** Oedem ve kanamalar 2, Leptomeningitis serosa 1, L. nonpurulenta acuta da iki olayda teşhis edilmiştir.

b) **B e y i n :** Hyperaemia cerebri 5, Haemoorrhagia cerebri 3, necrosis cerebri 2, Encephalitis nonpurulenta acuta 14, E. purulenta 4, Meningo-encephalitis nonpurulenta acuta 3, M. purulenta 5, M. necroticans 1, Encephalomyelitis nonpurulenta 2, E. purulenta da bir köpekte görülmüştür.

6. H a e m o p o e t i q u e s i s t e m : 37 tane değişik patolojik lezyon tesbit edilen bu sistemde lokalizasyon oranı % 4.5 tur.

a) **K a n :** Genel anaemie 3, Thrombocytopenia werlhofii (Morbus maculosus werlhofii) 1 olayda görülmüştür.

Thrombocytopenie'de kemik iliğinde hypoplasie, Megacaryocytique aplasie, karaciğer ve dalakta Extramedullaer haematopoesis, hafif derecede Hepato-splenomegalie, Anaemie, Myocarditis interstitialis acuta, Lymphadenitis serosa, tonsillerde hyperplasie, dilde erosionlar, testis ve epididimiste interstitiel; epi-endocard altında, mide, sidik kesesi ve göğüs kaslarında petechie şeklinde kanamalar görülmüştür. Kan açık renkte, sulu kıvamda fakat zamanla coagule olabilmekte. Hayvanın besi derecesi çok iyi bulunmuş, Rigor mortis te tam ve iyi bir şekilde tesbit edilmiştir.

Ayrıca 3 köpekte rastlanmış olan Lymphatique leucaemie de de genel cachexie, anaemie, Splenomegalie (10 misli), lymph düğümlerinde genel hyperplasie, karaciğerde çok fazla miktarda lymphoblastique seri hücreleri, akciğerlerde lymphoid hücre infiltrasyonları, uterus etrafında lymphadenom şeklinde üremeler, böbreklerde infarctuslar, uzun

kemiklerin kırmızı iliklerinde şiddetli regeneration ve thymus bezinde şişme meydana geldiği görülmüştür.

b) **L i e n** : Dalakta ruptur, kanama ve haemosyderose ile hyalinisation ve kireçlenmelere birer, congestion 3, Splentitis acuta (S. simplex) 7, S. chronica 5, S. purulenta apostematosa ve Perisplentitis chronica fibrosa'ya da birer olayda rastlanmıştır.

c) **L y m p h d ü ğ ü m l e r i** : Lymphadenitis acuta simplex 5, L. purulenta ve L. haemorrhagica da birer olayda bulunmuştur.

7. Duyu organları : Beş duyudan deri, kulak ve gözde 24 adet bozukluğa rastlanılmıştır (% 3,5).

a) **D e r i** : Apçes 6, Eczema 3, Generalize acne, Phlegmon, Spiroptera dereni ve Uyuz lezyonlarına da birer olayda tesadüf edilmiştir.

b) **G ö z** : Cataracta senilis 2, Ulcus cornea 1, Conjuactivitis purulenta 2, C. follicularis ve Kerato-conjunctivitis'e de birer olayda teşhis konmuştur.

c) **K u l a k** : Otitis externa ve O. media (pisi pisi otları) birer olayda ortaya çıkmıştır.

8. İç salgı bezleri : Üçer olayda Thymus ve Pancreas'ta peteşi şeklinde kanamalara, 2 olayda da Pancreatique diabetes'e (D. mellitus) teşhis konmuştur. Bu hastalıkta Pancreasın Langerhans adacıkları hücrelerinde hydrobique degeneration, böbreklerde Glomerulo-nephritis chronica ve tubuluslarında Glycogene infiltrationu, Degeneratio adiposa hepatis, Omentum, Mesenterium ve lymph düğümlerinde Steatonecrose odakları. Gözlerde Keratitis ve Cataracta, Midede kanamalar, Gastro-enteritis catarrhalis acuta, Cholecystitis chronica Karaciğer, Böbrek ve Pancreas'te lipoid azlığı, Aorta'da Endarteriitis, hafif Splenomegalie ve şiddetli dalak congestionu, deri altı yağ depolarının yağdan çok zenginleştiği, kanın Ph. sınıfı asit reaksiyon gösterdiği görülmüştür.

9. H a r e k e t s i s t e m i : Birer olay halinde Polyarthritus purulenta ve Myositis chronica teşhis edilmiştir.

Bu sistemik hastalıklar dışında Genel donma 1, Cachexie de 18 köpekte ölüm sebebi olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır.

VI. T ü m ö r l e r :

1933 — 1960 Yılları arasında 101 biopsi ve 5 otopsi olayında saptanmış bulunan Neoplazmaların % 67 si epithel % 24,5 i Mesoremal dokulardan, % 8,5 i de her iki dokudan birlikte köken almıştır. Bulunan tümör tipleri ve lokalize oldukları organlar Cetvel No: 9 da gösterilmiştir.

CETVEL NO. 9

106 Köpek tümöründe Uurların yapısı ve lokalizasyonu	Memeler	Deri-adenexae	Göz-adenexae	Penis ve Praeputium	Vagina	Ağız, dudak yanak, damak	Vulva	Testis	Lymph düğ.	Toplam
Carcinom	1	4	3	2	1	1	3			15
Papillom		5	2			5				12
Adenom		5	1					1		7
Sarcinom		2		7	3		1	1	1	15
Fibrom		2			3					5
Lipom		2								2
Basaliom		2								2
Gliom.			1							1
Melanom		1								1
Leiomyom				1						1
Chalazion			4							4
Verruca		1								1
Karışık ur	34	1			2	1		1		39
Teratom			1							1
T o p l a m	35	25	12	10	9	7	4	3	1	106

Cetvel No: 9. un tetkikinden anlaşıldığına göre köpeklerde tümörlerin en fazla nisbette şekillendiği organ memelerdir. 106 olaydan 35 i (% 33) bu organda yerleşmiş bulunmaktadır. Bunu 25 olayda (% 23,8) oranıyla deri ve eklentilerinde lokalize olan urlar izlemektedir.

Neoplasma olaylarımızın çoğunluğu biopsi materyallerinden sağlandığı için bunların iç organlarda ne oranlarda metastase'lar yaptığını kesin olarak saptamak mümkün olmamıştır.

Ö Z E T :

Kürsümüzde 1933 — 1960 yılları arasındaki periyod'ta 627 köpeğin otopsi yapılmış ve 101 tane de köpekten alınmış biopsi materyali incelenmiş bulunmaktadır. 627 otopsi olayının 317 sinde (% 50,7) Enfeksiyöz hastalık tesbit edilmiştir. Bu hastalıklar arasında da Köpeklerin Gençlik hastalığı 172 olayda (% 27,4) bulunmakla en sık görülen hastalık olmuş, bunu 121 olay (% 20,0) ile kuduz izlemiştir. En tehlikeli bir zoonoz olan kuduz hastalığına bu kadar sık rastlanmış olması dikkat çekicidir.

KÖPEK HASTALIKLARI

Paraziter invazyonlar diğer evcil hayvanlarımızda olduğu gibi köpeklerimizde de çok bulunmuş ve otopsileri yapılan 169 köpekte (% 27), 21 çeşit parazit, parazitolojik yoklamalar sonu tesbit edilmiş bulunmaktadır. Bunlar arasında Nematod'lardan Toxocara canis 83 köpekte, Dipylidium caninum da 53 olayda teşhis edilmişlerdir.

Fiziksel etkenlere ilişkin traumasel bozuklukların da 63 olayda ve (% 10) oranında görülmüş olması, memleketimizde köpeklere gösterilen ilgi ve ihtimamın henüz çok eksik olduğunu göstermiştir.

Dıştan alınan zehirli maddeler ile meydana gelen zehirlenmelere 30 otopside (% 5) rastlanmıştır. Zehirler içinde Striknin 24 olayda tesbit edilmiş ve en çok kullanılan zehir olarak ortaya çıkmıştır.

627 Olaydan beşinde gizli kalmış neoplasma bulunmuştur.

205 köpekte belli bir hastalık ajanı saptanamamıştır. Bu hastalıklardan ölenlerden hemen hepsinde sindirim kanalında çeşitli lezyonlar görülmüş (% 40,5), bunu Uro-genital sistemde görülen bozukluklar (% 18,5) oranıyla izlemişlerdir. Bu da bakım ve ihtimam eksikliğini açık olarak göstermektedir.

L İ T E R A T Ü R

Kürsümüz mensuplarının 1933 — 1960 yılları arasında yayınladıkları orijinal travayların listesidir :

- 1 — AKÇAY, Şevki : Kasaplık hayvanlar ile etlerinin muayenesi hakkında muhtıra Ankara. 1928.
- 2 — " " : Et ve etten yapılan maddelerde Trişin aranması., Ankara 1928.
- 3 — " " : Kanatlı hayvan hastalıklarında Veteriner hekimliğin vazifeleri (Almanca'dan çeviri). Ankara 1930.
- 4 — " " : Über ein intrabulbaere gliom beim hund., Berl. Tieraerztl. wschr. 1, 1930.
- 5 — " " : Über ein Kankroid beim huhn., Tieraerztl. Rds. 1, 1930.
- 6 — " " : Kanserin esbab ve tekevün-ü marazi'si., 1931.
- 7 — " " : Karacabey harasındaki sığırlarda Paratuberculose vak'aları., 1932.
- 8 — " " : Bir beygirde mütekarrih cilt kanseri, 1931.
- 9 — " " : Almanya'da mesleki tetkik ve tettebbu notları ve Alman Besin Kontrolü Kanunu tercümesi., 1931.
- 10 — " " : Tavuklarda «Nikris» Damla illeti., T. Vet. Hek. Derneği Dergisi S: 241—252, 1934.

- 11 — » » : İnsan, hayvan ve nebatlarda Kanser ve Sarkom., Y. Z. Enst. Dergisi Sayı: 5, Sayfa: 355—381, 1944.
- 12 — » » : Ankara ve civarındaki Sığır ve Mandalarda mukavimlik, yerlesel, çift intradermal ve göz tüberkülin tecrübe ve kontrolü., Y.Z.E. Derg. Sayı: 2, Sayfa: 590—600, 1949, Ankara.
- 13 — » » : Karacabey harasında mahiyeti meçhul bir hastalık hakkında araştırmalar «Atların Schweinsberg hastalığı — Leberkoller» 1945.
- 14 — » » : Mezbahaların inkişafı, sıhhi ve iktisadi faydaları ve başlıca noksanlarımız., Y.Z.E. Dergisi Sayı: 10, Sayfa: 640—657, 1945.
- 15 — » » : Tüberkülozun patolojik - anatomisi ve patojenezesi hakkında yeni araştırmalar ve bunların et muayenesi ve hayvan yetiştiriciliğindeki önemi (Kollogium). T. Vet. Hek. Dern. Dergisi 1945 yıl 13, sayı: 2, sayfa: 10—21, ve sayı: 3 sayfa: 9—17, Ankara.
- 16 — » » : Yurdumuz atlarında Ruam'ın patolojik - anatomisi ve patojenezesi araştırmaları., 1947.
- 17 — » » : Yurdumuz atlarında Strongylose hastalığı hakkında araştırmalar., Y. Z. Enst. Dergisi Sayı: 14, sayfa: 393—406, Ankara 1947.
- 18 — » » : La valeur des réactions allergiques dans le diagnostic de la tuberculose animal (Comptes rendu de la V. éme Congrès International de pathologie comparée) İstanbul, 1949.
- 19 — AKÇAY, Şevki ve Pamukçu, A. M. : Yurdumuz sığırlarında Leptospirose olayları., T. Vet. Hek. D. Derg. sayı: 49—50, 1950.
- 20 — AKÇAY, Şevki : Eksperimental Hypervitaminose - A., T. Vet. Hek. Dern. Derg. S: 63, 1951.
- 21 — » » : Le cancer chez les animaux domestiques en Turquie., Acta U. Int. Contre le Cancer Vol: IX, No: 1, 1955.
- 22 — » » : Quelques observations sur la toxicité du D.D.T. Chez les chats., VI Congresso Internationale de Pathologia Comparada Vol: 2, Madrid.
- 23 — » » : Yurdumuz atlarında Anemi enfeksiyözün zühuru ve anatomo - histopatolojik teşhisin değeri., T. Vet. Hek. Dern. Derg. Sayı: 86—87, 1953.
- 24 — » » : Yurdumuz hayvanlarında Guvatrı olayları, insan ve hayvanlardaki komparatif tetkiki.
- 25 — » » : Atların Ruam hastalığında allerjik reaksiyonların teşhis değeri., XIII. Türk Vet. Hek. Kongresi, İzmir, 1954.
- 26 — AKÇAY, Ş., PAMUKÇU, A.M. ve URMAN, H. K. : Hypervitaminose D₂. Induced experimentally by Vigantol., Annal. de l'Université d'Ankara III, 241—244, 1948 — 1949.

KÖPEK HASTALIKLARI

- 27 — AKÇAY, Ş., PA. : Bir köpekte ilk Toxoplasmose observasyonu., T. Vet. MUKÇU, A. M. ve Hek. Dern. Dergisi Sayı: 47 — 48, 1950.
BARAN, S.
- 28 — AKÇAY, Ş., URMAN : Yerli merkeplerin böbreklerinde Koksidi'ler., T.Vet. H. K. Hek. Dern. Dergisi 1953.
- 29 — » » : Nieren Coccidiose bei Eseln., Tieraerztl. Wschrt. 1. October, 1954.
- 30 — AKÇAY, Şevki : Lungenadenomatosis der Schafe., Tieraerztl. Wschr. Jhr. 63, heft. 11—12, 15 Maerz 1956.
- 31 — AKÜN, Reşat, Ş. : Ankara ve civarındaki atların otopsiplerinde rastlanan Gastrophilus sürfelerinden mütevellit mide hastalıklarının çokluğu ve neticeleri., A.Ü. Vet. Fak. Yayınları 129, Çalışmalar 39, 1949.
- 32 — ALİBAŞOĞLU : Dişi koyunlarda Brucellosis Melitensis'te Histopatolojik araştırmalar., A.Ü. Vet. Fak. Yayınları 101, Çalışmalar 54, Yeni Desen Matbaası Ankara 1959.
Mehmet
- 33 — » » : Buzağılarda experimental Escherichia coli enfeksiyonlarının patogenezi üzerinde histopatolojik araştırmalar., Doç. tezi (basılacak)
- 34 — ALİBAŞOĞLU, M., : Cerebral Nematodiasis in Pennsylvania deer, (Odocoileus virginianus), Cornell Veterinarian Vol: LI No: 3 July 1961.
David, C. Kradel and Dunne, H.W.
- 35 — ALİBAŞOĞLU, M., : A Preliminary report on attempts to vaccinate pigs following Anti-Hog Cholera serum alone treatment., M. Proceedings, 4 annual meeting of the U.S. Livestock Sanitary Association. Daniel Boone Hotel Charleston West Virginia. Oct. 18—21, 1960. pp: 309—313.
Dunne, H.W.
- 36 — ALİBAŞOĞLU, M., : Naturally occurring Arteriosclerosis in Cattle., (A.V. Dunne, H.W., and M.A. in press) 1960.
Guss, S.B.
- 37 — AYKAÇ, İbrahim : Koyun akciğerlerinde Metastrongylidae'lerin yaptıkları değişikliklerin anatomo - histopatolojik araştırılması., Ege Üniv. Matbaası 1958. İzmir.
- 38 — ERTÜRK, Erdoğan : Ankara köpeklerinde görülen «Gençlik Hastalığı» ve epidemioloji'si üzerinde araştırmalar., A.Ü. Vet. Fak. Dergisi Cilt: VII No: 4 1960, Sayfa: 249—274.
- 39 — » » : Yerli kedilerimizde Congenital hernia diaphragmatica., A.Ü. Vet. Fak. Dergisi Cilt: 8 No: 3 1961 S: 293—297.
- 40 — HAKIOĞLU, Fahri : Yurdumuz atlarında Anaemie infectiose hastalığının teşhisi için karaciğerde histopatolojik araştırmalar., A.Ü. Vet. Fak. Yayınları 6, Çalışmalar 30, 1955.
- 41 — PAMUKÇU, A. : Experimentally induced White Muscle Disease in Mahir Guinea pigs., Thesis for Ph. D. 1948. Michigan State University.

- 42 — » » : Histoohemiacal study of Alkaline phosphatase in experimental rachitic bones in Rats., Annales de l'Université d'Ankara: IV, 1949—1953.
- 43 — » » : Seminoma of the Testicle in an Ankara Goat., A.Ü. Vet. Fak. Dergisi Cilt: 1, Sayı: 1 1954.
- 44 — » » : Trakya sığırlarında Botulizm'den ileri gelen kanlı Encephalo-myelitisler üzerinde araştırmalar., T.Vet. Hek. Dern. Derg. S: 96—97, 1954.
- 45 — » » : 16 Sene zarfında Ankara'da kedi'lerde rastlanan Tümör vak'alarına toplu bir bakış., A.Ü. Vet. Fak. Derg. Cilt: 1 No: 2 1954.
- 46 — » » : Haemorrhagic Encephalomyelitis Due to Botulism in Cattle in Turkey., Ztbl. für veterinaermdz. Bd: 1 heft: 8, 1954.
- 47 — » » : Investigations on the Pathology of Enzootic Bovine Hematuria in Turkey., VII ème Congrès Int. de Pathologie comparé, Lausanne Vol: II pp: 156—157, 1955.
- 48 — » » : An annotation on the occurrence of Tumors in Sheep., The Brit. Vet. Journ. Vol: 112, 1956.
- 49 — PAMUKÇU, A.M. : Über einen fall von Schwanom des harzens bei einer kuh., Berl. und Münchr. Tieraerztl. Wschr. Jhr. 70 heft. 4, 1957.
- 50 — » » : Tumors of the Urinary Bladder in Cattle and Water Buffalo affected with Enzootic Bovine Hematuria., Zentrblt. für Veterinaermdz. Bd: 4, heft: 2, 1957.
- 51 — » » : Tumors of the Urinary Bladder in Cattle, with special references to etiology and histogenesis., Acta Scand. 1961 in press.
- 52 — PAMUKÇU, A.M. : Ankara'da civçiv ve piliçlerde görülen Coccidiosis olayları üzerinde araştırmalar., T. Vet. Hek. Dern. Dergisi, s: 72—73, 1952.
- 53 — PAMUKÇU, A.M. ve : Leucosis complex. 1 — Ankara'da tavuklarda görülen visceral lymphomatosis olayları., Tarım Bk. Tavukçuluk-Enst. Yay. No: 11, Araştırmalar: 2, 1952.
- 54 — PAMUKÇU, A.M. ve : Ankara Tavukçuluk Enstitüsü Hindilerinde görülen Tüberküloz olayları üzerinde araştırmalar., A. Üniv. Vet. Fak. Dergisi Cilt: 1, s: 1, 1954.
- 55 — PAMUKÇU, A.M. : Raşitizma ile Alkali Phosphatase anizimi arasındaki ilginin deneysel olarak araştırılması., Doçentlik tezi, Vet. Fak. Yayınları 51, çalışmalar 27, Ankara Üniv. Matbaası 1953, Ankara.
- 56 — PAMUKÇU, A.M. ve : Merkeplerde görülen Endoparazitler ve bunların kandaki Eosinophyl leucocyt'lerle olan münasebeti., A.Ü. Vet. Fak. Dergisi Cilt: 2, No: 3—4, 1955.
- 57 — PAMUKÇU, A.M. ve : Araştırma ve Tez., A.Ü. Vet. Fak. Yayınları 85, Çalışmalar 45, 1956.

KÖPEK HASTALIKLARI

- 58 — PAMUKÇU, A.M., BROWN, R.R. and PRICE, J.M. : Tryptophan Metabolites in the Urine of Turkish Cows with Urinary Bladder Cancer., Cancer Res. Vol: 19, No: 3, pp: 321—325, 1959.
- 59 — PAMUKÇU, A.M., Brown, R.R. and Price, J.M. : Identification and simultaneous determination of Antranilic acid and 3—Hydroxyantranilic acid in bovine urine. Zentrblt. für Veterinaermdz. Bd: VI, heft: 4, pp: 361—367, 1959.
- 60 — PAMUKÇU, A.M., Price, J.M. and Brown, R.R. : Identification and determination of Kynurenin and 3—Hydroxykynurenin in bovine urine., A.J. Vet. Res. Vol: 20, No: 76, pp: 597—602, 1959.
- 61 — PAMUKÇU, A.M., Olson, C., Brobzt, D. F., Kowalczyk, T., Sater, E.J. and Price, J.M. : A Urinary Bladder Tumor induced by a bovine cutaneous Papilloma agent., Cancer Res. Vol: 19, No: 7, pp: 779—782, 1959.
- 62 — PAMUKÇU, A.M., and Olson, C. : A skin tumor induced by a suspension of spontaneous bovine Urinary Bladder Tumor (Unpublished).
- 63 — SENGİR, E. ve Baumann, R. : Bir kedi'de Peritonitis chronica myxomatosa vakası : T. Vet. Hek. Dern. Dergisi Sayfa: 240—244, 1937.
- 64 — SENGİR, E. : Bir Akrep serum beygirinde tipik genel Amyloidoz ve Metakromazi için basit bir usul., Vet. Fak. Yay. S: 134, 1943.
- 65 — » » : Sanayide derilerin kıymetini gideren ve azaltan hastalıklar ve bunların deride yaptıkları anatomik ve histolojik bozukluklar. (Doçentlik tezi) Vet. Fak. Yayınları No: 137, 1943.
- 66 — » » : Ankara kedilerinde verem olayları, insan ve hayvanlara hastalığı bulaştırmada önemi, görülen anatomik ve histolojik bozukluklar., Y.Z. Enst. Dergisi 1945, sayı: 8, Sayfa: 662—79.
- 67 — » » : Leptospiralar üzerinde araştırmalar ve pıhtılaşmış kanda Spiroketlerin meydana çıkarılması., Y.Z. Enst. Dergisi 1946, sayı: 10, sayfa: 537—552.
- 68 — » » : Verem hastalığının seyri üzerinde C. Vitaminini azlığı ve çokluğunun etkileri. Ankara 1946, Y.Z. Enst. Dergisi sayı: 12, sayfa: 447—450.
- 69 — » » : Tüberkülozda görülen anatomik bozukluklar ve bunların pratikteki önemi., 1946. Y.Z. Enst. Dergisi sayı: 6, s: 775—804.
- 70 — » » : Evcil hayvanlarda vitamin noksanlığına ilgili olarak şekillenen bozukluklar., 1946, T. Vet. Hek. Dern. Dergisi, Sayfa: 28—51.
- 71 — » » : The efect of Vitamin—C on guinea pigs injected with Mycobacterium tuberculosis., XV ci International Vet. Kongress Proceedings part: 1, Vol: 1, pp: 630, 9—15/8/1953, Stockholm.
- 72 — URMAN Hüseyin, K. : Malleuslu atlarda intradermal malleinisationda deride yapılan histolojik araştırmalar., Doktora tezi, A. Ü. Vet. Fak. Yayınları 66, 1955.

- 73 — » » : Hepatitis Contagiosa Canis (Rubarth), A.Ü. Vet. Fak. Dergisi Cilt: 3, No: 1—2, Sayfa: 34—66, 1956.
- 74 — » » : Eğreltiotu (*Pteris aquilina*) ve Dügün çiçeklerinin (*Reanunculus acer* ve *R. steveni*) sıçanlarda sebep oldukları patolojik değişiklikler., (Doçentlik tezi) A. Ü. Vet. Fak. Yayınları 134, A. Ü. Basımevi 1961.
- 75 — **URMAN, H.K.,**
TEKELİ, Sait : Bir Kedide Pancreas Adenocarcinomu., A. Ü. Vet. Fak., Dergisi Cilt 7, No: 3, 1960, sayfa: 124—130.
- 76 — **URMAN, H.K.,**
Girgin, H.,
Ertürk, E. : Bir köpekte Mastocytom olayı., A.Ü. Vet. Fak. Dergisi Cilt 7, No: 1—2, 1960, sayfa: 45—54.
- 77 — **TEKELİ, Sait** : Koyun çiçeğinde Anatomo - histopatolojik araştırmalar., (Doktora tezi), A.Ü. Vet. Fak. Yayınları 112, 1959.